Шыфр:____________________________

Колькасць балаў:_________________

Месца:______________________

Зацвярджаю

Намеснік старшыні арганізацыйнага камітэта намеснік Міністра адукацыі

_____________ **К.С. Фарыно**

«__2__» ____03______2012 года

ЗАКЛЮЧНЫ ЭТАП XXVIII РЭСПУБЛІКАНСКАЙ АЛІМПІЯДЫ ПА БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ І ЛІТАРАТУРЫ ВУЧНЯЎ УСТАНОЎ АГУЛЬНАЙ СЯРЭДНЯЙ, ПРАФЕСІЙНА-ТЭХНІЧНАЙ І СЯРЭДНЯЙ СПЕЦЫЯЛЬНАЙ АДУКАЦЫІ

КОМПЛЕКСНАЯ РАБОТА ПА БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ І ЛІТАРАТУРЫ

Магілёў, 2012 г.

10 клас

Заданні	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	**Усяго**
Балы											

1 варыянт

Заданне 1. Выпішыце пары рускіх і беларускіх слоў, у якіх націск падае на розныя склады.

Максімальная колькасць балаў – 4.

Узор: *зáячий – заéчы.*

Занятость – занятасць, запаянный – запаяны, звуковой – гукавы, обувщик – абутнік, прадедовский – прадзедаўскі, преуменьшенный – пераменшаны, пригород – прыгарад.

ПРАВІЛЬНЫ АДКАЗ:____

____

Заданне 2. Укажыце нумары характарыстык, уласцівых для фразеалагізмаў.

Максімальная колькасць балаў – 4.

1.	Выступаюць у ролі аднаго члена сказа;
2.	кампаненты фразеалагізма незамяняльныя;
3.	вывучаюцца тэрміналогіяй;
4.	кожны раз у тэксце ствараюцца нанова;
5.	не выконваюць сінтаксічную функцыю;
6.	устойлівыя;
7.	складаюцца з двух ці болей слоў.

ПРАВІЛЬНЫ АДКАЗ:____

Заданне 3. Запішыце 5 слоў, якія ўтвораны пры дапамозе суфіксаў *-ік-/-ык-* і маюць значэнне *'назвы навуковых дысцыплін, навуковых і грамадска-палітычных напрамкаў'.*

Максімальная колькасць балаў – 5.

№ п/п	Словы
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	

Заданне 4. Запоўніце табліцу, размеркаваўшы словы *агнец, атаман, вяшчаць, кавун, крэўны, кутас, нагайка, пэндзаль, сейм, улада, футра, юны* па адпаведных групах запазычанай лексікі.

Максімальная колькасць балаў – 6.

Запазычанні з польскай мовы	Запазычанні з стараславянскай мовы	Запазычанні з цюркскіх моў

Заданне 5. Запоўніце табліцу, пераклаўшы ніжэй прыведзеныя назоўнікі на беларускую мову.

Максімальная колькасць балаў – 8.

Облучок, часы, жмых, дышло, зябь, покров, дань, жребий.

Назоўнікі беларускай мовы				
м. род	**ж. род**	**н. род**	**множналікавы**	**граматычныя характарыстыкі беларускіх і рускіх назоўнікаў супадаюць**

Заданне 6. Адзначце нумары дзеяслоўных пар, якія выступаюць як суадносныя паводле катэгорыі трывання. Выбар патлумачце.

Максімальная колькасць балаў – 3.

1) Класціся – легчы, 2) загадваць (*кіраваць*) – загадаць, 3) прадугледжваць – перагледзець, 4) пісаць – распісаць, 5) браць – узяць.

ПРАВІЛЬНЫ АДКАЗ: ______________________________

АБГРУНТАВАННЕ: ______________________________

Заданне 7. Вызначце структурныя тыпы прыказак і прымавак.

Максімальная колькасць балаў - 5.

1) Усе бабры дабры, адно выдра – ліха яе бяры; 2) Калі б ведаў, дзе павалішся, то абышоў бы; 3) Па дарозе ідучы, грыбоў не набярэш. 4) Вольнаму воля, шалёнаму поле; 5) Дождж у пару што золата.

ПРАВІЛЬНЫ АДКАЗ:
1. ______________________________
2. ______________________________
3. ______________________________
4. ______________________________
5. ______________________________

Заданне 8. Вызначце, якім літаратуразнаўчым паняццям адпавядаюць наступныя азначэнні.

Максімальная колькасць балаў - 3.

А) Невялікая "казачка" павучальнага характару, у якой героямі выступаюць прадстаўнікі жывёльнага свету, неадушаўлёныя прадметы, людзі. Гэтая забаўная гісторыя алегарычнага вытлумачэння з'яўляецца ілюстрацыяй да вядомага жыццёвага або маральнага правіла.

Правільны адказ:______________________________

Б) Гэты верш узнік у старажытнай французскай паэзіі, назву яго звязваюць з "Раманам пра Аляксандра Македонскага" (XII ст.), які напісаны такім вершам. Пішацца ён шасцістопным ямбам з цэзурай пасля трэцяй стапы. Радкі рыфмуюцца папарна, раўнамерна чаргуюцца мужчынскія і жаночыя рыфмы.

Правільны адказ:______________________________

В) Паходжанне тэрміна звязана з практыкай ранняга кнігадрукавання, дзе рыфмаваныя радкі пазначаліся чырвонай фарбай, а нерыфмаваныя — звычайнай. Калі ва ўсім вершы не было рыфмаў, ён друкаваўся звычайнай фарбай і называўся… (?)

Правільны адказ:______________________________

Заданне 9. Вызначце, хто з пералічаных беларускіх пісьменнікаў з'яўляецца аўтарам прыведзенага верша. Выбар абгрунтуйце.

Максімальная колькасць балаў – 4 (2 – за правільны адказ, 2 – за абгрунтаванне)

На усходзе неба грае
Пераліўным блескам.
Сыпле золата над гаем
І над пералескам.

Чуць-чуць дрогне, прыліецца
Чырвань на усходзе –
Гэта неба усміхнецца
Людзям і прыродзе.

Смех адказны, смех шчаслівы
Ходзіць па пагорках.
Час світання – час зычлівы...
Гаснуць, нікнуць зоркі.

Шырай, шырай заранiца
Разнімае крылле.
Нібы пожар б'е крыніцай
Там, на небасхіле.

Сноп праменняў, пышна ўзняты,
Сее бляск-чырвонцы –
Гэта неба сцеле шаты
На дарогу сонцу.

Над палямі мрок прарваўся,
Па нізах расплыўся,
Лес туманам заснаваўся,
Луг расой абмыўся.

Агнявыя валаконцы
Ткуцца ў шоўк чырвоны –
Гэта хмаркі ладзяць сонцу
І дзяньку кароны.

Як прыемна пахне збожжа!
А вакол – спакойна!
Эх, як слаўна, як прыгожа,
Хораша, прыстойна!

І сабрала неба фарбы
Колераў дзівосных...
І дзе ёсць такія скарбы
Гожства, сугалосся?!

А) Янка Купала
Б) Цётка
В) Якуб Колас
Г) Максім Багдановіч

ПРАВІЛЬНЫ АДКАЗ:________________________

Абгрунтаванне:

Заданне 10. Ніжэй прыводзіцца арыгінальны тэкст класічнай рускай літаратуры і яго пераклад на беларускую мову. У асобных радках перакладу зроблены пропускі. Пастарайцеся ўзнавіць версію перакладчыка і / або прапанаваць уласную. Пры стварэнні ўласнага варыянта (варыянтаў) дазваляецца поўнасцю змяняць радок, у якім ёсць пропуск, галоўнае – захаваць мастацкую цэласнасць твора

Максімальная колькасць балаў - 8 (па 2 балы за кожны адпаведны варыянт).

Ночевала тучка золотая
На груди утёса-великана,
Утром в путь она умчалась рано,
По лазури весело играя;

Но остался влажный след в морщине
Старого утёса. Одиноко
Он стоит, задумался глубоко,
И тихонько плачет он в пустыне.

М.Ю. Лермонтов. *«Утёс».*

Начавала хмарка залатая
На____________________,
І ў дарогу ____________,
Ведала, бакіт яе чакае;

Ды вільготны след пякуча стыне
У аброва ў зморшчыне. Самотна
Ён стаіць, __________________,
Непачута плачучы ў пустыні.

Пераклад Рыгора Барадуліна

Уласныя версіі

2-і радок:____

3-і радок: ____

7-ы радок: ____